

Саха тылын уруогун технологической картата

Учуутал	Лебедева Наталья Иннокентьевна, учитель якутского языка и литературы МБОУ «Кюсюрская СОШ»	
Кылаас	7	
Үөрэнэр кинигэ	М.Е.Коркина, Л.Е. Христофорова. Саха тыла 7 кылаас. Дьокуускай, 2022. стр.76	
Уруок тиэмэтэ	Туохтуур. Туохтуур киэптэрэ	
Учуутал улэтин соруктара	Туохтуур киэптэрин араара, таба суруйа үөрүйэхтэрин инэриин; Туохтуур туһунан үөрэнээччи билиитин кэнэтии; Оҕо толкуйдуур, санарар дьобурун сайыннарыы	
Сурун өйдөбүллэр	Кэпсиир, соруйар, болдьох киэптэр	
Туттуллар информационнай тэриллэр	Компьютер, проектор, презентация , интерактивной дуоска, «Ос хоһоонор» карточка.	Предметтэр икки ардыларынааҕы сибээс: Нуучча тыла, саха төрут культурата, саха литературата.
I. Үөрэх биридимизэтин үөрэтии түмүгэ:		
Тустаах үөрэх биридимизэтин үөрэтии түмүгэ	Үөрэх сатабылларын сайыннарыы түмүгэ:	
<ul style="list-style-type: none"> -Туохтуур киэптэрин ыйытыгы туруоран көрөн араарар -Этиигэ ханнык чилиэн буолалларын аннынан тардар. -Таба суруйар. -«Таал Таал эммэхсин» остуоруйаны корон этии толкуйдуур. -Өс хоһоон ис хоһоонун арыйар. Тус санаатын сааһылаан этэр. -Сизэрдээхтик кэпсэтэ үөрэнэр. 	<p>Билэр-көрөр үөрүйэх: -Туохтуур үс киэбин сөпкө араарар, таба суруйар.</p> <p>Бэйэни салайынар-дьаһанар үөрүйэх: -Үөрэнэр тэриллэри кэмигэр таба туттар, хомунар. Учуутал көмөтүнэн уруок тиэмэтин, сыалын этэр. Тугу билэрин-билбэтин, тугу ситэри үөрэтиэхтээгин арааран өйдүүр.</p> <p>Бодоруһар үөрүйэх: -Дьону кытта алтыһыыга кэпсэтии сизэрин тутуһар, туттан-хаптан бодоруһуу ньымаларын тоҕоостоохтук туттар.</p>	

Уруок технологията

Уруок түһүмэхтэрэ	Уруок ис хоһооно уонна учуутал дьарыга	Үөрэнээччилэр үлэлэрэ	Үөрэх сатабылларын сайыннарыы түмүгэ
-------------------	--	-----------------------	--------------------------------------

<p>1.Тэрээһин чааһа Сыала: уруокка бэлэмнэнии</p>	<p>Уруокка үлэлиир туругу тэрийэр Хомус музыката тыабыр. Доргуччу, чуолкайдык истээччигэ тийэр гына аабан иһитиннэри . Эппэр ийэм уутун кытта инмит эбит быьыыта, Кустук онноох Кымыс сыттаах Сахам мандар саната Кини миийгин Таптыыр, ыллыыр Тыыннаах, сырдык дууһалыыр Кини миийгин Хайгыыр, алгыыр Эрдээх хоһуун санаалыыр. Семен Данилов «Саха саната» хоһоонунан бүгүһүнү уруокпутун сағалыбыт. - Үтүө күнүнэн, оҕолор! - Сахабыт тылын уруогар биһиги сахалы толкуйдуубут, сахалы санарабыт, ааҕабыт, суруйабыт, күн айы билиибитин ханатабыт</p>	<p>-Үтүө күнүнэн!</p>	<p>Бэйэни салайынар-дьаһанар үөрүйэх: Уруокка бэлэмнэнэр</p>
<p>2.Ситиһии төрүөтүн олохтоохун Сыала: толорумтуо үөрүйэбин чинэтии</p>		<p>Учуутал санарарын болҕомтолоохтук истии.</p>	<p>Билэр-көрөр үөрүйэх: Сыһаны булан, көһөрүнэ үөрэнэр Бодоруһар сатабыл: Атын оҕо эппиэтин болҕойон истэр</p>
<p>3.Билэр үөрүйэхтэргэ олобуран проблеманы таһаары Сыала: билиини ыларга бэлэмнээһин</p>	<p>Үөрэнэр проблеманы таһаарар. - Оҕолор, бэриллибит тыллары коробут. Бу тыллар бары ханнык ыйытыгыга эппиэттииллэрий? -Оччоҕо бу тыллар ханнык сана чаастара буолалларый? -Маладьыастар. Бу соруудағы онорон баран, туох түмүккэ кэлэбит? 1. Предмет хайааынын, туругун көрдөрөр, тугу гынар? Хайыыр? ыйытыыларга хоруйдуур сана чааһын туохтуур дин ааттанар.</p>	<p>Бэриллэр тыллар: суунар, ытыктаа, айхаллыыр, ыстаналыбын. -Оҕолор быһаараллар.</p>	<p>Билиини-көрүүнү ылар сатабыл: Тыл хайдах хамсыырынан аһаҕас дорҕооннору икки бөлөххө араарар Билэр-көрөр сатабыл: Аһаҕас дорҕооннор араастарын араара үөрэнэр Бодоруһар үөрүйэх: Саастыылаахтарын, кытта айымньылаах алтыһы</p>

			туругар кэбэбэстик киирэр, биир сыаллаах-соруктаах дьонун кытта таһаарыылаахтык, көдьүүстээхтик үлэлиир үөрүйэхтэнэр.
3. Үөрэтэр соругу туруорунуу Сыала: уроок тиэмэтин, сыалын быһаарыы	Уруок тиэмэтин уонна соруктарын буларга көмөлөһөр. Уруокпут тиэмэтэ туох диэн буолар? -Саамай сөп. Онон бугунну уроукпутугар биһиги туохтуур сана чааһын туьунан кэпсэтиэхпит. Уонна кини киэптэрин туһунан. Саха тылыгар уопсайа 10 киэп баар. Бугун биһиги үс киэби үөрэтиэхпит. Кэпсиир киэп. Соруйар киэп уонна болдьуур киэп. Таблицаны көрөбүт, тэтэрээшпитигэр суруйабыт. -Оҕолор, мантан сизттэрэн бугунну уроокпут сыалын туруоруноохтаахпыт. - Уруокпут сыала хайдах буолуой? -Маладьыастар! Уруокпут сыала туохтуур киэптэрин үөрэтии, сөпкө араарыы буолар.	Кэпсиир киэп. Соруйар киэп Болдьуур киэптэри араара, таба суруйа үөрэнии.	Билэр-көрөр үөрүйэх: Сананы билэ – көрө сатыыр үөрүйэҕи ситиһэр Бэйэни салайынар-дьаһанар үөрүйэх: Учуутал көмөтүнэн уроок тиэмэтин, сыалын этэр
4. Саҥа билиини арыйыы. Сыала: саҥа билиини ылыы, ырытыы	1. Саҥа тиэмэбэ үлэни тэрийэр 2. Интерактивнай дуоскаба үлэ. Бэриллибит туохтуурдары сөптөөх киэпкэ туруоран бириэхтээхит. Аабаллар, айаннаабышпыт, суруй, хоруйдаа, толордорбун, бардарбын. 2. Үөрэнэр кинигэнэн үлэни тэрийэр. с.77 эрчиллии 185. Болдьуур киэпкэ турбут туохтуурадары кэпсиир киэпкэ солбуй. 3. Ыьыллыбыт туохтуурдары сөпкө хомуй. Киэптэрин ый. ТОАУДЙКЛА- ТОЛКУЙДАА СЫДРААТР-СЫРДАТААР	Оҕолор биирдии тахсан интерактивнай дуоскаба үлэлииллэр. Сорудабы тэтэрээттэригэр толороллор. Илиилэрин уунан эппиэттэрин этэллэр.	Тустаах үөрэх биридимэтин үөрэтии түмүгэ: Илин, кэлин аһаҕас дорҕоонноох тыллары булар, бэлиэтиир, тылы дорҕоонунан ырытар. Бэйэни салайынар-дьаһанар үөрүйэх: Тылын сайыннарар сыалы-соругу таба туруорунар, сатаан былаанныыр, туох-ханнык

	ҮӨНРЭНИРБНЭ-ҮӨРЭННЭРБИН АААh-AhAA		түмүккэ кэлиэхтээжин быһа холоон билэр. Билиини-көрүүнү ылар сатабыл: Атын предметтэргэ ылбыт билиитин сатаан ситимниир. Туохтуур киэптэрин сатаан туһанар.
6.Физминутка Сыала: Хамсаныы көмөтүнэн эти – хааны үһугуннарыы.	Сынньаланы тэрийэр. Хоһоон этэ-этэ хамсаныылары оноруу	Хамсаныылары онороллор.	Бэйэни салайынар-дьаһанар сатабыл: Сылааны таһаарар, салгыы үлэбэ бэлэмнэнэр.
6.Билиини чингэтии уонна хонтуруолланыы Сыала: Саҥа ылбыт билиини чингэтии уонна хонтуруолланыы	Ылбыт билиилэрин чингэтэргэ үлэни тэрийэр. -Оболор, норуот тылынан уус-уран айымньыта фольклор буоларын бары билэбит. Дьэ эрэ фольклор коруннэрин миэхэ аатт 1) “Таал Таал эмээхсин” остуоруйа видеотын көрөн баран бэйэбит туохтуур үс киэбигэр биирдии этии толкуйдуугут. Карточкалаах өс хоһооннору көөон баран бу остуоруйаба ханнык өс хоһооно сөп тубэһэрин быһаарабыт. Уонна эппиэккитин дакаастыыгыт. Бу өс хобооно туохха үөрэтэрий? 2) Албааы булан коннор. -КЭЛЬБИТ-КЭЛБИТ -КЫТЫЯ-КЫТЫЙА -ОСТОЛ-ОСТУОЛ -ТЭЛЭЙ-ТЭЛЛЭЙ 3) Интерактивнай дуоскаба улэ. Сахалыы хобоонно туохтуур ханнык чилиэн буолбутун аннынан тарт.	Ким добордоох, ол дьоллоох. Ойуурдаах куобах ыттыбат, дьонноох киһи быстыбыат. -Добордоох буоллаххына хаһан быстан-ойдон хаалыан суоба.	Тустаах үөрэх биридимитин үөрэтии түмүгэ Кыһанан кыраһыабайдык ыраастык суруйар, Билэр-көрөр сатабыл:. Этии толкуйдуур. Бодоруһар сатабыл: Мэһэйдэспэккэ чуумпугук үлэлиир.

<p>9. Дьыэбэ үлэ Сыала: уруокка ылбыт билиини чинэтии</p>	<p>Дьыэбэ үлэни быһаарар. 189 эрч. с. 78. Бэриллитбит тыллары туьанан диалог онорон кэлэбит.</p>	<p>Дьыэбэ үлэни суруйаллар.</p>	<p>Тустаах үөрэх биридимитин үөрэтии түмүгэ Дневниккэ дьыэбэ үлэтин суруйар</p>
<p>8. Бэйэни сыаналаны. Сыала: үөрэнээччи бэйэтин үлэтин сыаналааһыны тэрийии.</p>	<p>Бэйэни сыаналаныны тэрийэр. -Оболор, сахаларга хатын маһы айыы маһынан ааһаллар. Тоһо диэтэххэ хатын мас киьини арчылыыр, харыстыыр диэн өйдөбүллээхтэр эбит. Онон бүгүңнү уруокпутугар бэйэбит сыаналана таарыйа хатын маспытын сэбирдэхтэринэн симиэхпит. -Үөрэнэр сорукутун хайдах толордугут? ★ -туйгун, барытын толордум. ★ -үчүгэй, уксун толордум ★ - орто, анаарын толордум</p>	<p>Үөрэнэр соруку хайдах толорбуттарыны быһаараллар Бэйэлэрин сыаналаналлар.</p>	<p>Үөрэх сатабылларыны сайыннарыны түмүгэ Бэйэ ситиһиитин сыаналыыр. Бодоруһар үөрүйэх: Кэпсэтии кэмигэр сатаан истии суолтатын өйдүүр.</p>
<p>10. Рефлексия Сыала: уруок түмүгүн быһаарыны</p>	<p>Уруок түмүгүн быһаарыныны тэрийэр. - Оһолоор, уруокпут сыалын ситистибит дуо? Саха оболоро буоларгытынан киэн туттун, билиигитин ханатын, кэрэни кэрэхсээн, үтүөнү үксэтин. -Бары көхтөөхтүк кыттыыны ыллыгыт, маладьыастар. Көрсүөххэ диэри.</p>	<p>-туохтуур киэптэрин билэ уонна араара үөрэннибит. Оһолоор санааларыны этэллэр.</p>	<p>Бодоруһар үөрүйэх: Кэпсэтэр киһитин убаастыыр, сэнээрэр, санаатын болһойон истэр, ылынар.</p>